

HÖGSKOLAN
DALARNA

Lärarstudenters syn på svenska som andraspråk

Författare: Aida Alagic
Handledare: Åsa Bartholdsson
Examinator: Joyce Kemuma
Ämne: Svenska som andraspråk
Kurs: Svenska som andraspråk III
Poäng: 15p
Betygsdatum: 2012-06-01

Högskolan Dalarna
791 88 Falun
Sweden
Tel 023-77 80 00

Sammanfattning

Syftet med den här uppsatsen var att ta reda på lärarstudenters syn på ämnet svenska som andraspråk eller närmare vilka faktorer som påverkade beslutet i val av ämne samt vilka orsaker var de främsta att lärarstudenter valde/inte valde att utbilda sig i svenska som andraspråk.

För att få svar på mina frågeställningar har en kvalitativ enkätsundersökning använts där öppna frågor ställdes till lärarstudenter.

Undersökningsresultat visar att faktorer som påverkade lärarstudenters val av ämne var intresset för ämnet, barnens ålder, flexibelt jobb, eget modersmål och intagningskravet var de mest nämnda. Resultatet visar vidare att intresset för att bli lärare i svenska som andraspråk var stort dock var lärarstudenter bara beredda på att läsa högst en termin för att bli detta. Lärarstudenter tyckte även att ämnet är viktigt och nödvändigt men att det fortfarande har låg status. Själva lärarstudenterna hade ingen eller lite kompetens i ämnet.

Slutsatserna som dras är att ämnet fortfarande används som ett resursämne och därför har låg status vilket i sin tur leder till att få lärarstudenter utbildar sig i detta viktiga ämne.

Nyckelord: svenska som andraspråk, lärarstudenter, val av ämne.

Innehållsförteckning

1. Introduktion	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
1.1.1 Syfte	2
1.1.2 Frågeställningar	2
1.2 Bakgrund	2
1.2.1 Svenska som andraspråk – en tillbakablick	2
1.3 Vetenskapliga arbete om svenska som andraspråk i skolan	3
1.4 Svenska som andraspråk i skola och samhälle	3
1.5 Kompetens bland lärare inom svenska som andraspråk	4
1.6 Attityder i lärarutbildningen	5
2. Material & Metod	6
2.1 Val av undersökningsmetod	6
2.2 Urval	7
2.3 Genomförande	7
2.4 Metoddiskussion	7
2.5 Etiskt förhållningssätt	8
3. Resultat	9
3.1 Faktorer som påverkade val av ämne	9
3.2 Intresset för svenska som andraspråk	10
3.3 Synen på ämnet	11
3.4 Kompetens i och erfarenheter av svenska som andraspråk	11
3.5 Svenska som andraspråks status	13
4. Diskussion	14
4.1 Tankar om vidareutveckling och möjligheter	16
Litteraturförteckning	17
Tryckta källor	17
Bilaga	19

1. Introduktion

För att lyckas med att lära sig ett andra språk och för att få en lyckad skolgång krävs hög kompetens av läraren i svenska som andraspråk (Skolverket, 2006). Många studier visar att det är mycket viktigt att lärare har utbildning och kompetens i de ämnen de undervisar i men studier visar också att det är vanligt att lärare undervisar i ämnen som de saknar utbildning för (Skolinspektionen, 2009).

När lärare undervisar i ämnen som de inte är utbildade till riskerar man att försämra elevernas resultat och att utbildningen i skolan inte är likvärdig för alla. Skolverkets statistik visar vilka följder som uppstår av undervisning utan högskoleutbildning och det är att i ämnet svenska som andraspråk finns det mest lärare utan utbildning och det är det ämne där andelen elever som inte når målen för årskurs 9 är som störst (Skolinspektion, 2009).

I Skolinspektionens granskning framkom att det finns lärarkategorier som är svåra att rekrytera och svenska som andraspråk är en av dessa (Skolinspektionen, 2009). Även andra studier visar att efterfrågan på lärare med utbildning i svenska som andraspråk är större än tillgången (a. a). Skolverket (2006) konstaterade att andelen lärare med lärarexamen hade ökat inom de flesta lärarkategorier dock inte inom svenska som andraspråk. Enligt den nationella statistiken fanns läsåret 2005/06 endast 178 lärare i svenska som andraspråk i hela landet (Skolverket, 2006). Vidare visar skolinspektionens granskning (2009) att över 40 procent av lärarna helt saknar högskoloutbildning i ämnet men trots detta får undervisa i svenska som andraspråk.

Som blivande lärare inom svenska som andraspråk blev jag mycket intresserad av att undersöka lärarstudenters syn på svenska som andraspråk för att förstå vilka faktorer som påverkar deras beslut i val av ämne och hur man resonerar kring svenska som andraspråk. Föreliggande studie försöker förstå detta genom att studera faktorer och orsaker som påverkar lärarstudenters val av ämne. Då det inte finns mycket forskning kring lärarstudenters syn på svenska som andraspråk kan den här uppsatsen ses som en studie som bidrar till att skapa kunskap kring just detta.

I nedanstående stycke kommer jag att presentera uppsatsens syfte och frågeställningar för att sedan gå vidare med att skriva om forskningsbakgrunden. Därefter kommer jag att beskriva vilken metod användes i uppsatsen samt hur urvalet och genomförandet gick tillväga. Även etiskt förhållningssätt finns i detta avsnitt. Därpå redovisas undersökningens resultat som sedan följs av diskussionsdelen där jag diskuterar och drar slutsatser av analysen.

1.1 Syfte och frågeställning

1.1.1 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att belysa lärarstudenters syn på ämnet svenska som andraspråk. Det är mycket betydelsefullt att förstå hur blivande lärare resonerar kring val av ämne och därmed deras syn på ämnet. Jag ska utgå från följande tre frågeställningar för att få svar det jag vill studera.

1.1.2 Frågeställningar

1. Vilka faktorer påverkar beslutet när man ska välja sitt ämne?
2. Vilken syn har lärarstudenter på svenska som andraspråk?
3. Vilka orsaker är de främsta till att lärarstudenter väljer/inte väljer att utbilda sig i svenska som andraspråk?

1.2 Bakgrund

I nedanstående stycke följer en kort sammanfattning av svenska som andraspråk och hur svenska som andraspråk ses i skolan och samhälle. Efter det följer ett stycke om kompetensen bland lärare i svenska som andraspråk och attityder i lärarutbildningen.

1.2.1 Svenska som andraspråk – en tillbakablick

Under 1960 talet började arbetskraftsinvandring att öka vilket ställde krav på en ny språkläroinbildning (Tingbjörn, 2004). År 1970 slöts ett avtal där invandrare fick 200 timmar i svenskundervisning men lärarna själva hade nästan ingen erfarenhet av att undervisa i svenska för utlänningar.

1973 igångsattes kursen *svenska för invandrarundervisning* som innehöll 20 poäng och som även kallades yrkesinriktad kurs eller YRK- en (Tingbjörn, 2004). År 1977 tillkom en fortsättningskurs och bara två år senare skapades en fördjupningskurs vars omfattning var 20 poäng. I det läget har det blivit möjligt att förvärva 60 poäng i svenska för invandraundervisning (a. a).

Svenska som andraspråk blev ett eget ämne år 1987 (Tingbjörn, 2004). Lärare för årskurser 1-7 kunde läsa svenska som andraspråk som omfattade ett läsår. Även lärarna för årskurser 4-9 kunde läsa 40 poäng i svenska som andraspråk. Gymnasielärare kunde läsa tvåämneskombinationen vilket inkluderade svenska och svenska som andraspråk (a. a).

Under 1990-talets första hälft togs flera steg tillbaka när det gällde ämnet svenska som andraspråk (Tingbjörn, 2004). Misstron och motståndet mot ämnet blev allt starkare. 1993 röstade regeringen bort ämnet svenska som andraspråk. Konsekvensen blev att ämnet användes som stödundervisning i svenska för de som inte hade svenska som modersmål (a. a.).

1994 skedde ett regimskifte vilket ledde till att ämnet svenska som andraspråk åter igen blev ett eget ämne år 1995 (Tingbjörn, 2004). Senare beslutade man även att ämnet svenska som andraspråk skulle vara behörighetsgivande för studier inom högskolan. Ett problem återstår fortfarande och det är att svenska som andraspråk fortfarande används som ett stödämne i många kommuner vilket strider mot grundskoleförordningen (a. a.).

1.3 Vetenskapliga arbete om svenska som andraspråk i skolan

Forskningen inom detta område visar att ämnet svenska som andraspråk kan anses vara ambivalent för lärare och elever (Fridlund, 2011). Fridlund undersökte lärarnas och rektorernas syn på ämnet svenska som andraspråk samt olika dokument. Enligt henne leder svenska som andraspråk till exkludering för andraspråkselever men också att mångfalden betraktas som ett problem i klassrummet. Lärare i Fridlunds undersökning försökte att legitimera separationen dock hade de även en tveågsinställning till ämnet och ansåg att det var märkligt med två svenskämnen.

Runefors doktorsavhandling (2003) handlar också om hur olika lärare behandlar frågor som rör invandring och integration i skolan. Hennes resultat visar att lärare oftast utgick från svenska normer när de undervisade andraspråkselever. Bara fåtal lärare utformade sitt arbetsätt som skulle gynna alla elever (a. a.).

På liknande sätt undersökte Economou (2007) lärarnas och elevers attityder till ämnet svenska som andraspråk. Undersökningen visade att lärare och elever hade både positiva men också negativa attityder till ämnet och att båda parter hade för lite kännedom om ämnets innehåll och kursplan.

1.4 Svenska som andraspråk i skola och samhälle

I dagens Sverige finns det många elever som är två- eller flerspråkiga. Ämnet svenska som andraspråk ger dessa elever möjlighet att lära sig svenska som är deras andraspråk på deras egna villkor (Tingbjörn, 2004). Skolan är skyldig att anordna undervisning i ämnet (Musk & Wedin, 2010). Det finns forskare bland annat Fridlund (2011) som vill att ämnet svenska som andraspråk ska avskaffas och istället ska alla elever ha samma undervisning i svenska.

Trots att alla andraspråksinlärare är berättigade till undervisning i svenska som andraspråk är det bara 7,5 % som väljer att läsa ämnet (Musk & Wedin, 2010). Anledning till detta kan vara att det fortfarande är skolan som bedömer vem som är i behov av svenska som andraspråk. Detta i sin tur leder till att ämnet svenska som andraspråk anses vara ett

stödämne till svenska (a. a). En annan orsak till att så få väljer att läsa svenska som andraspråk kan vara att ämnet anses vara segregande och leder till utanförskap (Fridlund, 2011). Vidare menar hon att man ska integrera elever oberoende på deras sociala och etniska bakgrund genom att anordna en gemensam undervisning i svenska.

Skolverkets rapport (2008) bekräftar att ämnet svenska som andraspråk ändvänder som stödundervisning och att elever nivågrupperas i ämnet svenska. Det är andraspråksinlärare vars prestation är låg som slussas till svenska som andraspråk (Musk & Wedin, 2010). En sådan syn på ämnet leder till att få andraspråksinlärare själv väljer att läsa svenska som andraspråk trots att detta ämne är utformad för elever som förvärvar två eller flera språk samtidigt.

1.5 Kompetens bland lärare inom svenska som andraspråk

Ett av många problem som finns inom svenska som andraspråk är att kunskapen om ämnet inte når ut till skolorna då många av lärarna som undervisar i svenska som andraspråk inte är utbildade i ämnet (Skolinspektionen, 2009). Mer än 40 % av lärarna som undervisar i svenska som andraspråk har ingen högskoleutbildning i ämnet. En förklaring till detta var att man hade bristfällig kännedom om ämnets syfte och funktion i undervisningen samt att man hade bristande kännedom om att ämnet var ett självständigt ämne med egen kursplan och egna betygskriterier (a. a).

Catarina Economous undersökning (2007) visar att i hälften av de skolor som hon undersökte undervisade lärare i svenska som andraspråk utan någon kompetens i ämnet. Rektorer i de undersökta skolorna klagade över att de tvingas anställa lärare i svenska som andraspråk som inte har någon utbildning alls i ämnet (a. a).

Även i skolverkets rapport (2005) framgår tydligt att två tredjedelar av lärarna i svenska som andraspråk inte hade relevant utbildning trots att kraven på utbildning i svenska som andraspråk är så låga som 20 poäng. Ur den nya behörighetsförordningen (Skolverket, 2011) framgår att man inte behöver något särskild utbildning i svenska som andraspråk för årskurser 1-3. Man ska bara vara behörig i svenska. För årskurs 4-6 krävs att man antingen är ämneslärare med svenska som andraspråk som ett ämne (45 p) eller att man är grundlärare 4-6 med valbar inriktning svenska som andraspråk. Är man ämneslärare med 45p i svenska som andraspråk får man undervisa svenska som andraspråk på högstadiet. För att undervisa i svenska krävs däremot 90p. Har man ämneslärarexamen med svenska som andraspråk eller minst 30p för som man skaffat sig genom ytterligare utbildning får man vara sfi- lärare (a. a).

Å andra sidan sett har vissa lärare insett betydelsen av svenska som andraspråk och börjat skapa ett material och ett arbetssätt som gynnar elever med ett andraspråk (Runfors, 2003). För att utveckla och förbättra denna utveckling behöver alla lärare få kompetensutveckling i andraspråksinläring (a. a).

1.6 Attityder i lärarutbildningen

Under utbildningens gång behöver lärarstudenters attityder och värderingar problematiseras och ibland förändras. Rubinstein och Boman (2000) forskning tyder på att det kan vara svårt att förändra lärarstudenters attityder under utbildningen. På grund av detta behöver lärarutbildningen satsa på den interkulturella kompetensen vilket ofta bilvande lärare saknar (a .a).

För att kunna bemöta alla elever behöver lärarstudenter inta ett interkulturellt perspektiv. Det är lärarutbildningen som måste integrera det interkulturella perspektivet i all lärarutbildning. När man utvecklar ett interkulturellt perspektiv blir man uppmärksam på sina egna värderingar och fördomar (Bredänge, 1996).

En lärarutbildning som inte intar ett interkulturellt perspektiv kan leda till diskriminering då man inte erbjuder en likvärdig utbildning för alla. För att undvika detta måste lärarutbildningen se till att inte missgynna elever som har en annan bakgrund än svenska (Hyltenstam & Lindberg, 2004).

2. Material & Metod

I nedanstående avsnitt följer en beskrivning av undersökningsmetod samt urvalet, genomförande och etiskt förhållningssätt.

2.1 Val av undersökningsmetod

För att undersöka vilken syn lärarstudenter har på ämnet svenska som andraspråk valdes en kvalitativ ansats genom en enkätstudie. Kvalitativa studier rekommenderas när man ska försöka beskriva och förstå världen ur deltagarnas synvinkel och hur de själva upplever och uppfattar världen (Cohen, Manion & Morrison, 2000). En kvantitativ metod skulle kunnat ha valts om forskningens fokus låg i att göra en stor forskning och att kunna generalisera från ett stort antal av deltagare (a. a). Detta var inte fallet med den här undersökningen. Man skulle kunnat göra kvalitativa intervjuer med deltagarna för att gå in mer på djupet. Detta var tänkt att göras i den här uppsatsen dock blev det omöjligt att genomföra på grund av tidsbristen men också på grund av brist av deltagare.

En enkät med öppna frågor är en mycket attraktivt anordning för en mindre forskning och för de som vill ha personliga kommentarer från de svarande (Cohen, Manion & Morrison, 2000). En enkät med öppna frågor lämna utrymme för fria svar och mycket av information. Vidare fångar enkäten med öppna frågor djup av respons och öppenhet som är ett kännetecken av kvalitativ data.(a. a).

En nackdel med enkäten som innehåller öppna frågor kan vara att forskaren har svårt att jämföra mellan svarande eftersom det kan vara lite gemensamt att jämföra (Cohen, Manion & Morrison, 2000). Ett annat problem med en enkät med öppna frågor kan vara att det kan ta mycket tid i anspråk för att analysera data och att deltagarna ibland inte är särskild engagerade att ta sig tid att fylla i frågeformuläret och lätt drar sig ut ur forskningen. Svarande kan inte tvingas att fylla i en enkät. De kan vara starkt uppmuntrade att göra det men beslutet om att bli involverad och att även dra sig ur forskningen är helt deras (a. a).

Enkäten konstruerades med öppna frågor för att få så brett analysmaterial som möjligt. Frågorna utformades så att jag skulle få svar på mina frågeställningar men också att ge deltagarna möjlighet att svara fritt. Enkäten innehöll även ett missivbrev för att informera de deltagande om att det var frivilligt att delta i undersökningen samt att deras svar skulle behandlas anonymt. Jag ställde även frågan om de skulle vilja ställa upp i en intervju i fall jag behövde mer information/material och det var bara en deltagare som var villig att delta. Senare visade sig att jag hade fått tillräckligt med information/ material och behövde inte genomföra intervjuer vilket var bra då brist på deltagare hade gjort det svårt att genomföra önskat antal intervjuer.

2.2 Urval

När det gäller valet av deltagarpersoner har bara två kriterier tagits i beaktande och det är att deltagarpersoner är lärarstudenter och att de var villiga att delta i undersökningen. Det var inte lätt att komma i kontakt med lärarstudenter då deras lärare sa att de flesta skriver sina uppsatser vid den här tiden. Efter flera samtal med en högskola i staden som jag bor fick jag tillgång till en klass av lärarstudenter som var villiga att delta i undersökningen. Enkäter som hade lämnats in var många dock var resultatet för knappt för att vara tillräckligt för den här uppsatsen. På grund av detta negligerades dessa enkäter och deras resultat redovisas inte i den här studien.

Efter detta misslyckande valde jag att kontakta en annan lärare som undervisade på en annan högskola för att be om lärarstudenters mailadresser för att skicka ut min enkät via mail. Information som jag hade om mina deltagare innan jag skickade ut enkäten var bara att de var lärarstudenter och på vilken högskola de studerade. De lärarstudenter som svarade på min enkät har aldrig varit i kontakt med mig vilket betyder att resultaten inte blev påverkade på något sätt.

Deltagarna i undersökningen har varierande inriktningar på sin utbildning. De flesta av de lärarstudenter som svarade på enkäten ska bli lärare i förskolan medan fåtal av dem ska bli lärare i lågstadiet eller högstadiet/gymnasium.

2.3 Genomförande

Efter jag hade fått e-mail adresser till flera olika lärarstudenter skickades enkäten ut till de via deras mail. Mailet med enkäten skickades ut till 140 lärarstudenter och bara tjugo svarade tillbaka. Det är mycket tydligt att det är ett stort bortfall av svarande. Dock har jag genom enkäten insamlat tillräckligt med material genom de tjugo som har svarat. De lärarstudenter som har svarat var mycket utförliga med sina svar vilket gav mig tillräckligt med material att analysera. Vissa lärarstudenter svarade samma dag medan andra tog på sig tid och svarade först efter ett par dagar.

2.4 Metoddiskussion

Att använda mig av en kvalitativ forskningsmetod det vill säga en enkätundersökning var rimligt enligt mig. Jag ville undersöka deltagarnas syn på ämnet svenska som andraspråk och beskriva det ur deras synvinkel vilket Cohen, Manion & Morrison (2000) rekommenderar att göra.

Jag valde att använda mig av öppna frågor i enkäten vilket visade sig ha sina fördelar och nackdelar. En fördel har varit att öppna frågor gav deltagarna frihet att svara fritt vilket resulterade i djupa responser och mycket information. Nackdelen med öppna frågor har varit att det inte var lätt att analysera data. Det var svårt att jämföra mellan deltagarna eftersom det fanns lite att jämföra. Cohen, Manion & Morrison (2000) tar också upp denna problematik som enkäten med öppna frågor medför.

En annan nackdel med enkäten är att det ofta sker ett stort bortfall av enkätsvar vilken också hände mig. Cohen, Manion & Morrison (2000) menar att deltagare ofta inte är engagerade att svara på enkäten vilken visade sig vara sant i mitt fall. Trots ett stort bortfall av enkätsvar fick jag ganska mycket analysmaterial av de deltagare som hade svarat. Detta gjorde att jag inte var i behov av att göra intervjuer för att inhämta mer analysmaterial.

Det hade varit intressant om jag hade kunnat göra intervjuer för att fördjupa mig ännu mer i lärostudenters syn på ämnet svenska som andraspråk. Jag gjorde inga intervjuer på grund av att jag inte kunde hitta deltagare som ville delta i undersökningen men tidsbristen var också en central fråga.

Generellt sett är jag nöjd med min undersökning och val av metod dock finns det alltid något som kunde ha förbättrats och gjorts annorlunda. Det viktigaste är dock att metoden som man väljer besvarar ens frågor och uppfyller undersökningens syfte vilket har åstadkommit i den här undersökningen enligt mig.

2.5 Etiskt förhållningssätt

Innan den här undersökningen gjordes har de forskningsetiska principerna tagits i beaktande. All resultatmaterial som används i den här uppsatsen har granskats för att säkerställa att individsskyddskravet är uppfyllt. Individsskyddskravet var viktigt att säkerställa för att vara säker på att man hade ett etiskt förhållningssätt mot alla deltagare. Individsskyddskravet har fyra allmänna huvudkrav på forskningen; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Enligt Vetenskapsrådet (2002) innebär informationskravet att forskaren skall informera berörda deltagare om forskning och dess syfte. Samtyckeskravet innebär att deltagare själv får välja om de vill medverka i forskningen eller inte (a. a).

Konfidentialitetskravet handlar om att alla uppgifter som i en undersökning berör personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem (Vetenskapsrådet, 2002). Nyttjandekravet åsyftar att alla uppgifter insamlats om enskilda personer endast får användas för forskningsändamål (a. a). Jag tycker att det material som användes i resultatet uppfyller alla fyra huvudkraven när det gäller att skydda individer som deltog i undersökningarna.

3. Resultat

Nedan följer en genomgång av de teman som kan utkristalliseras ur analysmaterialet med utgångspunkt i de tre valda frågeställningarna. Detta är således studiens resultat.

3.1 Faktorer som påverkade val av ämne

När deltagarna svarade på frågan om vilka faktorer som påverkade deras beslut var det flera som svarade att beslutet baserades på att de tyckte att deras ämnen var de mest intressanta ämnen och att de var duktiga inom det. Intresset för ett ämne ansågs vara det viktigaste då man ska brinna för de ämnen man undervisar i. Vissa av deltagarna ansåg att en lärare gör en stor skillnad och påverkar sina elever positivt om den läraren brinner för sina ämnen.

Andra deltagare tyckte att faktorer som att vilja arbeta i förskola och önskan att göra skillnad i barnens liv och påverka deras framtid i positiv riktning avgjorde deras val av ämne. En deltagare som inriktade sig till förskola tyckte att tryggheten att vara säker att kunna få jobb efter studierna spelade stor roll.

Även grundskolan och gymnasiet tycktes vara en spännande då eleverna som vid den åldern formas till små vuxna och detta i sig hade inflytande på valet av ämne. Faktorer som att utbildningen verkade vara kul och hade en kombination av lek och lärande påpekades också som faktorer som påverkade förskolelärares val av ämne.

En av deltagarna skrev om att hon/han ville läsa något som gav ett brett perspektiv på läraryrket och att detta påverkade hennes/hans val av ämne. Även att kunna jobba självständigt och att ha ett flexibelt jobb spelade en stor roll i val av ämnet. En annan deltagare tyckte också att flexibiliteten var viktigt och att kunna genomföra sina studier på distans. Distansutbildningen påverkade mycket då den gav deltagaren möjlighet att reglera vart i världen man ville genomföra sina studier och att kunna jobba samtidigt som man utbildar sig.

Beslutet att välja sina ämnen var inte svårt enligt många. Flera av deltagarna hade ett annat modersmål än svenska och detta påverkade beslutet att undervisa i deras eget modersmål. Deltagarna tyckte att de kunde använda sina kunskaper genom att lära ut dem. En av deltagarna valde också att utbilda sig i svenska som andraspråk. Beslutet baserades på att hon/han hade svenska som sitt andraspråk och hade både kunskaper och erfarenheten som skulle komma till nytta i undervisningen.

En deltagare tog upp intagningskravet som en faktor som påverkade val av ämnen. Samma deltagare tyckte också att studieortens utbud av ämnena avgjorde vilka ämnen man skulle välja.

3.2 Intresset för svenska som andraspråk

När det gäller frågan om man skulle kunna tänka sig att bli lärare i svenska som andraspråk kunde man utläsa att många av deltagarna tyckte att de skulle kunna tänka sig bli detta. Dock var det många som skulle kunna tänka sig att läsa svenska som andraspråk som ett komplement och inte som en inriktning.

Samtidigt tycker också många att svenska som andraspråk är ett viktigt, intressant och betydelsefullt ämne. Att undervisa elever som kommer från ett annat land i svenska ser vissa deltagare som en utmaning men också som något roligt och mycket lärorik.

Bara tre av deltagarna har utbildat sig i svenska som andraspråk varav två av dem inte har svenska som andraspråk som ett helt ämne utan som en specialisering. Valet att utbilda sig i svenska som andraspråk berodde på att man redan var utbildad i svenska och svenska som andraspråk ansågs vara en bra specialisering då man kan ha nytta av det i skolan när man ska möta två- eller flerspråkiga elever i klassrummet.

En deltagare tyckte att det var viktigt med svenska som andraspråksundervisning. Enligt henne eller honom ska man ge alla elever möjlighet att kunna kommunicera med andra och att lära sig skriva och tala svenska. Vidare menar deltagaren att hela samhället bygger på kommunikation och därför är det viktigt att ge alla elever samma möjlighet för att kunna ta del av det svenska samhället och att kunna verka som medborgare

En annan deltagare bor i en förort till en storstad och arbetar dagligen med barn som är flerspråkiga. Denna deltagare anser att det är viktigt att få utveckla ett fullständigt språk såväl för individens identitetsutveckling som för individens upplevelse av att vara en fullvärdig samhällsmedborgare. Vidare tycker deltagaren att alla språk är viktiga och för att kunna lära ut samt lära in krävs goda kunskaper och god kompetens i det aktuella ämnet. Deltagaren anser även för att kunna lära ut svenska som andraspråk krävs god kompetens gällande didaktik samt en god förförståelse och förkunskap gällande den som ska tillägna sig det.

Enligt deltagaren som hade svenska som andraspråk som sin specialisering är ämnet svenska som andraspråk mycket givande. Det är mycket spännande med språk och att man som pedagog måste använda sig av en hel del olika strategier för att lära ut till dessa elever enligt henne eller honom. En annan sak som togs upp av den deltagaren var att hon/han tyckte att man fick en energikick när man såg elever som hade minimala svenskkunskaper bli bättre och bättre med tiden.

De tre deltagare som svarade nej på frågan om de kunde tänka sig att bli lärare i svenska som andraspråk tyckte inte att språk var deras grej och att de inte hade det lätt för språk och ansåg att de inte skulle vara bra på att lära ut något som de inte behärskade bra.

Det fanns även de som svarade att de aldrig hade funderat över svenska som andraspråk ännu mindre hade de tänkt utbilda sig i det ämne. Vid frågan hur de resonerade kring detta svarade de med *vet inte*.

3.3 Synen på ämnet svenska som andraspråk

Flera av deltagare tycker att svenska som andraspråk är mycket viktigt och nödvändigt ämne som förtjänar mer fokus med tanke på hur många barn och ungdomar som har ett annat modersmål än svenska. Enligt dem gör svenska som andraspråk det lättare för dessa elever att nå målen. Ytterligare tillägger vissa av deltagarna att svenska som andraspråk ger elever en bättre chans att erövra svenskan som sitt språk.

Vidare menar vissa deltagare att alla elever ska ges samma möjligheter att lära sig svenska språket och detta skulle man få genom extra stöd och hjälp. Dessa deltagare är medvetna om att det inte är bara i ämnet svenska som man använder svenska utan i alla ämnen. För att kunna ta del av all undervisning måste eleverna kunna svenska språket enligt dem. Dessutom tycker en av deltagarna att det är på gränsen till omöjligt att låta elever som inte behärskar svenska fullt ut att delta i vanlig svenskundervisning.

En annan deltagare tycker att svenska som andraspråk är ett ämne som inte alltid får de resurser som behövs och att hon/han hade gärna velat se en statushöjning på ämnet. Genom forskning och uppmärksamhet kring ämnet skulle man bidra till att statusen höjs enligt denna deltagare.

Kompetens inom ämnet svenska som andraspråk är ibland nämnd av deltagarna. De som skrev om kompetensen tycker att det är av stora vikt när elever ska lära sig svenska som andraspråk. Flera skriver dock att de inte har haft någon utbildning i hur man ska bemöta elever med ett annat språk än svenska.

Det fanns även de som tyckte att svenska som andraspråk inte behövs. Enligt dem fyller svenska som andraspråk ett behov bara för tillfället. En av de svarande tyckte att svenska som andraspråk är ett ämne som är påfrestande för både läraren och eleven. Vidare resonemang kring varför deltagaren tycker så gavs inte.

3.4 Kompetens i och erfarenheter av svenska som andraspråk

Som redan tidigare nämnt är det fåtal av deltagarna som angav att de har eller kommer att ha kompetens i svenska som andraspråk. Bara ett fåtal av deltagarna har haft en delkurs som innehöll 7,5 poäng och som handlade om svenska som andraspråk. Endast två av deltagarna hade 30 poäng i svenska som andraspråk och det är de deltagarna som hade detta som sin specialisering. En enda deltagare hade mer än 30 poäng i svenska som andraspråk. Det är den deltagaren som har svenska som andraspråk som sitt ämne.

Intressant nog tyckte flera att kompetensen var viktigt men ingen av dem hade för avsikt att vidareutbilda sig i svenska som andraspråk. Dessutom är det beklagligt enligt de svarande att lärarprogrammet inte inkluderade mer än 7,5 poäng i svenska som andraspråk i deras utbildning. Deltagarna tyckte att det var synd att de inte fick mer utbildning om hur de ska bemöta elever med svenska som andraspråk och de kände att de inte var tillräckligt förberedda för verkligheten i skolorna.

Det var bara en deltagare som hade tänkt sig att utbilda sig vidare i svenska som andraspråk då deltagaren tyckte att yrket kräver mer kompetens inom språkutveckling. Deltagaren tänker läsa 30 poäng som handlar om svenska som andraspråk för att bredda sin utbildning men först efter hon eller han har tagit sin examen.

En deltagare tyckte att de som har utbildat sig i svenska som andraspråk ska vara de som hjälper andra lärare ute i verksamheten. Alla lärare kan inte ha kompetens i alla olika ämnen. Lärare i svenska som andraspråk ska finnas till hjälp och guida andra lärare i det som de saknar kompetens i.

Den deltagaren som har svenska som andraspråk som sitt ämne ansåg att det var mycket betydelsefullt att ha kompetens i detta ämne i sin lärarexamen. En stor bredd och kompetens för hela organisationen hade hon fått från detta. Det handlar inte bara om hur man lär ut svenska språket utan även kultur- och migrationskunskap vilket innebär att hon/han som pedagog får en förståelse för vad som kan försiggå i en elevs huvud och vilka svårigheter eleven kan stötta på genom bland annat kulturkrockar. Dessutom tycker hon/han att kompetensen i svenska som andraspråk ger förståelse för invandring i största allmänhet och även tips och råd hur man kan möta föräldrar som kommer från ett annat land.

Vid frågan om vilka erfarenheter deltagarna hade av svenska som andraspråk svarade den deltagaren som hade svenska som sitt ämne att hon eller han hade fått chansen att undervisa i svenska som andraspråk på deltagarens VFU-skola. Deltagaren har även varit en elev i svenska som andraspråk och har nu läst kurser för att bli svenska som andraspråklärare i framtiden. En annan deltagare har också arbetat på en skola i sju år där svenska barn är en minoritet.

De flesta svarade att de inte hade någon erfarenhet av svenska som andraspråk. Vissa skriver om att de hade stött på elever som har svenska som andraspråk och som följer den kursplanen, men vad de i praktiken arbetade med vid de tillfällen då de gick till andraspråklärare hade de ingen aning om. En deltagare hade själv en förälder som talar ett annat språk än svenska men att hennes eller hans första språk ansågs vara svenska och därför hade deltagaren ingen egen erfarenhet av svenska som andraspråk.

3.5 Svenska som andraspråks status

Svenska som andraspråks status ansågs vara mycket lågt enligt de flesta deltagarna. Det var bara en deltagare som tyckte att svenska som andraspråk hade hög status i dagens skola och samhälle. Deltagaren upplever att utvecklingen går framåt vilket är bra och viktigt och att svenska som andraspråk kommer att vara en naturlig del av den svenska skolan.

Andra tycker tvärtom och framhåller att svenska som andraspråk är i behov av högre status än den har idag och att ämnet inte prioriteras i skolan. Vidare menar man att de personer som har rätt till den undervisning inte ens vet om det då informationen kring ämnet är mycket dåligt.

Ett annat problem som man påpekar är att det kan vara svårt att utbilda sig i ämnet då det inte finns många högskolor/universitet som erbjuder kurser i svenska som andraspråk. Man nämner även att det inte finns tillräckliga kunskaper om ämnet och att det saknas behöriga lärare. Man tror att ämnet skulle kunna växa och bli mer accepterad om fler skulle välja att utbilda sig i svenska som andraspråk.

Ofta görs en jämförelse mellan ämnet svenska som andraspråk och ämnet svenska. Många av deltagarna uppfattar att svenska som andraspråk inte har samma status som vanlig svenska. Ytterligare framhåller man att elever som undervisas i svenska som andraspråk ofta utpekas genom att de får lämna klassrummet för att gå på svenska som andraspråksundervisning. Dessutom exkluderas dessa elever från olika moment i klassrummet just för att de snart måste gå iväg.

Att ämnet har väldigt lågt status tror en av deltagarna beror på omedvetenhet om ämnet. Deltagaren tycker att alla som ska bli lärare borde läsa någon kurs i svenska som andraspråk för att bland annat kunna gynna andraspråkselevs språk- och kunskapsutveckling i ämnesundervisningen och inte bara svenska som andraspråk. Svenska som andraspråk håller på att etablera sig som vilket ämne som helst och inte som en resurs/stöd enligt denna deltagare.

Vidare tycker deltagaren att personer som har en annan härkomst än svensk har en låg status i det svenska samhället och därmed påverkas ämnet svenska som andraspråk. Hon/han vill se förändring av detta och öka medvetenheten kring andraspråksinläring. Detta kan göras genom att införa en obligatorisk kurs där lärare ska lära sig om etnicitet och andraspråksinläring för att på det sätt kunna undervisa i ett mångkulturellt klassrum.

4. Diskussion

Nedan följer en diskussion vilken avser att sammanlänka studiens bakgrund, syfte, frågeställningar och resultat. Syftet för föreliggande litteraturstudie var att utefter tre frågeställningar belysa lärarstudenters syn på ämnet svenska som andraspråk.

Diskussionen fortlöper utifrån de inledande frågeställningarna:

1. Vilka faktorer påverkar beslutet när man ska välja sitt ämne?
2. Vilken syn har lärarstudenter på svenska som andraspråk?
3. Vilka orsaker är de främsta till att lärarstudenter väljer/inte väljer att utbilda sig i svenska som andraspråk?

Resultaten visar att faktorer som påverkade lärarstudenters val av ämne var att de tyckte att de valda ämnena var intressanta och att de var duktiga på dem. Forskningen styrker att lärarstudenter söker sig till yrket utifrån intresse för en viss ett ämne eller/och åldersgrupp (Lärarnas Riksförbund, 2008). Andra faktorer som togs upp var åldern på eleverna, intagningskrav, utbud av ämnena på studieorten, flexibiliteten och modersmålspåverkan.

Arbetsmarknadsefterfrågan eller status av ämnena verkade inte vara centrala faktorer som påverkade val av ämne. Det var bara en deltagare som tog upp att han/hon valde att utbilda sig som förskollärare på grund av tryggheten att ha ett säkert jobb efter studierna. Efterfrågan på marknaden kan se olika ut för olika ämnen. Högskoleverkets rapport (2009) visar att det råder god tillgång på lärare inom flera ämnesområden på arbetsmarkanden medan andra ämnen uppvisar brist. Enligt Skolinspektionen (2009) är ämnet svenska som andraspråk det ämne där det råder brist på utbildade lärare.

Den här undersökningen visar även att intresset för att bli lärare i svenska som andraspråk var stor bland deltagarna även om de inte skulle välja att utbilda sig i ämnet. Detta förhållningssätt ligger i linje med de nya behörighetskraven för svenska som andraspråk (Skolverket, 2011). Å andra sidan tyckte många deltagare att ämnet är mycket viktigt och nödvändigt vilket skulle kunna tolkas som att deltagarna är mycket väl medvetna om att svenska som andraspråk är viktigt och betydelsefullt ämne för andraspråkselever. Runefors (2003) studie styrker detta och visar att det fanns olika lärare på de undersökta skolorna som hade insett vikten av svenska som andraspråk och som försökte hitta ett arbetssätt som gynnade alla elever.

Ur resultatet kan även utläsas att utbildningen inom svenska som andraspråk bland lärare i svenska som andraspråk verkar vara bristfällig. Informanterna hade lite eller ingen utbildning i svenska som andraspråk och ingen planerade att utbilda sig helt och hållet i ämnet. Man kunde tänka sig att läsa en delkurs och det skulle räcka. Även forskningen som ligger till bakgrund till denna uppsats visar att lärare och lärarstudenter ofta saknar kompetens i att undervisa i ett mångkulturellt klassrum (Rubinstein & Boman, 2000). Detta

går att förstå utifrån de låga utbildningskrav som gäller för svenska som andraspråk, något som gör att kompetens bland lärare försvinner. Mer än 40 % av lärarna undervisar i svenska som andraspråk utan kompetens (Skolinspektionen, 2009). Många forskare bland annat Tingbjörn (2004) och Economou (2007) framhåller hur viktig kompetens i svenska som andraspråk är och att alla lärare och blivande lärare behöver utbildning i ämnet. Detta står i kontrast Fridlund (2011) som argumenterar för avskaffandet av svenska som andraspråk utifrån att lärare i undersökningen hade en negativ syn på ämnet svenska som andraspråk och att lärarna ansåg att det var märkligt med två svenskämnen. Bara fåtal av deltagarna i föreliggande studie tyckte att ämnet svenska som andraspråk inte behövs. De flesta deltagare håller med Economou (2007) att det är nödvändigt att behålla svenska som andraspråk och att relatera språkundervisning till andra ämnen så att andraspråkseleverna får undervisning i alla ämnen som också är språkutvecklande.

Vad gäller lärarstudenters syn på ämnet svenska som andraspråk tycker de flesta att ämnet är betydelsefullt men framhåller att de inte är särskilt förtrogna med ämnets innehåll eller kursplan. Flera av deltagarna uppfattar att ämnet finns för att ge extra stöd och hjälp till elever som inte klarar ”vanlig” svenska. Detta kan tolkas som att man fortfarande ser på ämnet svenska som andraspråk som ett stödämne och inte ett eget ämne med egen kursplan. I linje med detta visar även Fridlunds undersökning (2011) att ämnet används som ett stödämne bland lärare. Trots att många år har gått sedan svenska som andraspråk har blivit ett eget ämne kan man fortfarande se konsekvenser av avskaffandet av ämnet svenska som andraspråk på 90-talet (Tingbjörn, 2004). Vidare påpekar deltagarna att svenska som andraspråk inte alltid får de resurser som behövs. Economous undersökning (2007) visar samma resultat och Economou framhåller att utan jämlikhet mellan svenska och svenska som andraspråk förblir svenska som andraspråk ett stödämne som inte får tillräckligt med resurser för att utvecklas.

Trots att ämnet beskrivs som meningsfullt och viktigt framstår svenska som andraspråk ha låg status. Enligt deltagarna ser det ut som att statusen i svenska som andraspråk idag liknar den ämnet hade på 90-talet när man avskaffade ämnet svenska som andraspråk och använde det som ett stödämne. Resultat av Fridlunds undersökning (2011) visade att ämnet har mycket låg status och det inte bara bland elever utan också bland lärare vilket instämde med vad som deltagarna skrev i enkäten. När det gäller sättet hur man ska höja statusen har olika forskare olika metoder. Thomas Furusten (Högskoleverket, 2009) framhåller att recept på ökad status är högre kvalitet och högt anseende bland allmänheten. Dessa komponenter kan öka att fler lärarstudenter väljer svenska som andraspråk som sitt ämne.

Å andra sidan kan man fråga sig vem som vill utbilda sig i ett ämne som många påstår håller på att försvinna. Den sista tiden har man flitigt diskuterat behovet av två svenskämnen och avskaffandet av svenska som andraspråk. För att kunna avskaffa svenska som andraspråk måste först alla lärare bli insatta i andraspråksutveckling och lära sig att arbeta språk- och kunskapsutvecklande i alla ämnen (Economou, 2007). En deltagare i undersökningen menade att svenska som andraspråk snart kommer att vara en naturlig del

av svenska skolan. Fridlund (2011) argumenterar för avskaffandet av svenska som andraspråk i syfte att andraspråkselever och deras inläring blir en mer integrerad och naturlig del av skolan som inte skulle leda till utanförskap och segregation.

Sammantaget kan undersökningens resultat tolkas att ämnet svenska som andraspråk är lågt värderat och detta kan bero på omedvetenheten kring ämnet, ämnets låga status, låga krav på utbildning i ämnet vilket i sin tur medför att det blir mycket svårt att rekrytera lärarstudenter till att utbilda sig i svenska som andraspråk. . Därför är det dagens verklighet att efterfrågan på lärare med utbildning i svenska som andraspråk är större än tillgången (Skolinspektionen, 2009). Förvisso kan man inte generalisera undersökningens resultat dock kan det skapa lite förståelse kring lärarstudenters synsätt kring ämnet.

4.1 Tankar om vidareutveckling och möjligheter

Under arbetets gång har frågor kring verksamma lärares attityder till ämnet svenska som andraspråk väckts vilket skulle kunna användas i fortsatt forskning.

För att fördjupa den här uppsatsen ännu mer skulle man kunna använda sig av intervjuer som metod för att fördjupa forskning kring lärarstudenters syn på ämnet svenska som andraspråk. Vilken metod man än väljer är andraspråksinläring ett intressant och brett fält att undersöka. Forskningen som rör elevers olika förutsättningar ska alltid vara av hög relevans. Vår framtid bygger på elever, alla elever, och därför är det viktigt för oss lärare att förstå dem och deras inlärningsvärld.

Litteraturförteckning

Tryckta källor

Bredänge G. (1996). *Teacher Education in Sweden: An Intercultural Perspective*. I: Craft, Maurice (red.) *Teacher Education in Plural Societies – An international Review*. London: Falmer Press, s. 116 – 129.

Cohen L., Manion L. & Morrison K. (2000). *Research Methods in Education*. 5th edition. London and New York: Routledge.

Economou C. (2007). *Gymnasieämnet svenska som andraspråk- behövs det?* Lärarutbildningen, Malmö Högskola, Licentiatavhandling.

Hyltenstam K. & Lindberg I. (2004). "Förhastade slutsatser om flerspråkiga elevers svenskundervisning", *Lisetten* 2/2004 s. 12 – 15.

Musk N. & Wedin Å. (2010). *Flerspråkighet, identitet och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Rubenstein Reich L. Tallberg Broman I. (2000). *Den svenska skolan i det mångkulturella samhället – Konsekvenser för lärarutbildningen*. (Rapporter om utbildning 6/2000) Malmö: Lärarhögskolan.

Runfors, Ann. (2003). *Mångfald, motsägelser och marginaliseringar*. Stockholm: Prisma

Tingbjörn G.(2004). Svenska som andraspråk i ett utbildningspolitiskt perspektiv- en tillbakablick: Ingår i: Hyltenstam K. & Lindberg I. (2004). *Svenska som andraspråk- i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska källor

Fridlund L. (2011). *Interkulturell undervisning-ett pedagogiskt dilemma*. Göteborgs universitet, Avhandling.[Online] Tillgängligt på: <http://hdl.handle.net/2077/25382> [Hämtat 2012-04-16].

Högskoleverket (2011). Statistisk analys. [Online] Tillgängligt på: <http://www.hsv.se/download/18.1413da98135538a93ad8000236/statistisk-analys-nyborjare-examinerade-2012-2.pdf> [Hämtat 2012-04-30].

Högskoleverket (2009). *Man ska bli lärare*. Rapport 2009:7 R. [Online] tillgängligt på: <http://www.hsv.se/download/18.7b18d0f311f4a3995d57ffe3919/0907R.pdf> [Hämtat 2012-04-30].

Högskoleverket (2009). *Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden*. Rapport 2009:5 R.[Online] Tillgängligt på:

<http://www.hsv.se/download/18.7b18d0f311f4a3995d57ffe2550/0905R.pdf> 8[Hämtat 2012-04-30].

Lärarnas Riksförbund (2008). *Vem blir vad–och varför?* Rapport från lärarnas Riksförbund.[Online] Tillgängligt på: <http://www.lr.se/download/18.15b211251268a18575180003779/Vem+blir+vad+och+varf%C3%B6r+-+unders%C3%B6kning.pdf> [Hämtat 2012-04-16].

Skolinspektionen (2009). Skolinspektionens rapport 2009:2. Stockholm. [Online] Tillgängligt på: <http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/Larares-behorighet/larares-behorighet-2.pdf> [Hämtat 2012-04-20].

Skolverket (2005b). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU - 03). Svenska och svenska som andraspråk: årskurs 9.* (Rapport 251). Stockholm: Skolverket. http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D1420 [Hämtat 2012-04-20].

Skolverket (2006). *Skolverkets lägesbedömning 2006 – Förskola, skola och vuxenutbildning* (Rapport 288). Stockholm: Skolverket. [Online] Tillgängligt på: http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D1641 [Hämtat 2012-04-20].

Skolverket (2008). *Med annat modersmål- elever i grundskolan och skolans verksamhet* (Rapport 321). Stockholm: Skolverket.[Online] Tillgängligt på: http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2116 [Hämtat 2012-04-20].

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* [Online] Tillgänglig på: http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002 [Hämtat 2012-04-30].

Bilaga

Hej,

Jag heter Aida Alagic och är lärarstudent vid Högskolan Dalarna. Just nu ska jag skriva ett examensarbete i mitt andra ämne som är svenska som andraspråk. Studiens syfte är att undersöka hur lärarstudenter ser på ämnet svenska som andraspråk. Dina tankar och erfarenheter är mycket viktiga och verkligen uppskattade. Förutom den här enkäten önskar jag genomföra några kvalitativa intervjuer kring synen på svenska som andraspråk. Om du kan tänka dig att delta i en sådan intervju var vänlig och fyll i ditt namn och telefonnummer nedan. Enkäten och intervjuer är frivilliga och alla deltagares anonymitet skyddas.

Vänligen
Aida Alagic

Enkäten

Hur länge har du studerat på lärarprogrammet?

Vilken inriktning läser du?

Vilka faktorer påverkade ditt beslut?

Skulle du kunna tänka dig att bli lärare i svenska som andraspråk? ____

Om ja, berätta hur du resonerar?

Om inte, berätta hur du resonerar?

Hur ser du på ämnet svenska som andraspråk?

Har du läst, eller kommer du att läsa Svenska som andraspråk under din utbildningstid?
Om ja, hur omfattande och hur ser du på detta? Om nej, hur ser du på detta?

Vilka andra erfarenheter har du av svenska som andraspråk?

Vad anser du ämnet svenska som andraspråk har för status idag?

Övriga synpunkter!

Om du kan tänka dig att ställa upp som i en intervju, vänligen ange hur jag kan nå dig:

Namn:.....

Tel:

E-post:.....

Stort tack för din medverkan!